

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СВІДОМОСТІ БІБЛІОТЕКАРІВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Дурєєва Т.А., викладач кафедри бібліотекознавства та соціальних комунікацій

Головною умовою ефективної адаптації комунікаційних технологій (КТ) до бібліотечно-інформаційної діяльності в умовах інформаційного суспільства є формування професійної свідомості бібліотекарів як інструменту управлінського впливу на розвиток бібліотечного соціального інституту, який визначає динаміку розвитку КТ і стратегію інноваційних змін у бібліотечно-інформаційній діяльності.

Впровадження технологічного додатку до системи формування професійного знання передуює концептуалізація положень про КТ, що викликає необхідність встановлення їх складу, який створює техніко-технологічну базу інформатизації і сприяє здійсненню інформаційної діяльності в умовах подальшого розвитку інформаційного суспільства. До КТ, згідно з об'єктом бібліотечно-інформаційної діяльності, належать технології документалізації, актуалізації, медіації інформації у сфері суспільної взаємодії. У бібліотечній практиці використовують майже всі різновиди КТ. Аналіз сучасної бібліотечної практики свідчить, що є розбіжності між рівнем розвитку системи КТ, яка є одним із головних елементів техносфери сучасного суспільства, і рівнем інформатизації бібліотек. Але вони скорочуються, бібліотека використовує КТ в міру можливостей. У системі професійного фахового знання на ці зміни дуже мало зважають уваги, їх зміст у сучасних планах і програмах підготовки бібліотекарів та формування їх фахової свідомості є незначним.

Формування фахової свідомості бібліотечних фахівців має відбуватися з урахуванням вимог інформаційного суспільства, бути безперервним і передбачати первинну підготовку кадрів, підвищення їх кваліфікації. При підготовці кадрів необхідно зважати на позитивний досвід країн з розвиненою інформаційною інфраструктурою. Він передбачає здобуття бібліотечної освіти як традиційним шляхом (повний цикл навчання в профільних вищих навчальних закладах), так і через перепідготовку фахівців з вищою освітою іншого профілю. Підвищення кваліфікації має здійснюватися, переважно, на базі провідних бібліотек, які впровадили передові КТ, що слід поширювати, за допомогою систем і засобів комунікацій для дистанційного навчання та кваліфікованих кадрів.

Підготовка бібліотечно-інформаційних фахівців потребує суттєвого оновлення програми формування фахової свідомості відповідно до ролі та місця бібліотеки в сучасному мережевому соціокомунікаційному просторі. Зокрема, фундаментальними дисциплінами для підготовки бібліотечних фахівців є інформаціологія, теорія соціальних комунікацій, системний аналіз, документологія. Традиційні базові дисципліни бібліотекознавство та бібліографознавство необхідно доповнювати новими знаннями, що пов'язані з функціонуванням бібліотечного соціального інституту в умовах розвитку КТ. Центральне місце в системі формування професійної свідомості має посісти технологічне знання. Сучасна бібліотечно-інформаційна практика потребує знань, умінь і навичок щодо використання прикладного програмного забезпечення, технологій наповнення й організації електронних каталогів та інших баз даних, особливостей комунікаційних і каталогізаційних форматів, технології формування електронних бібліотек та забезпечення доступу до її ресурсів, сучасних лінгвістичних засобів. Пріоритетним у підготовці фахівців має бути вивчення Інтернет-ресурсів і технологій для оптимального вирішення різноманітних питань у процесі бібліотечної діяльності.

Основними напрямками технологізації загальної та фахової освіти є такі: технологізація змісту; стандартизація освіти; технологічна підготовка (проекування) навчального процесу; вдосконалення навчальної діяльності викладача та навчальної

діяльності студентів. Технологізація змісту бібліотечної освіти має на меті формування технологічного менталітету майбутнього фахівця – специфічного (технологічного) сприйняття й осмислення власної професійної діяльності.

Актуальність технологічної складової у бібліотечній діяльності зумовлює необхідність уведення в план підготовки бібліотекарів-бібліографів вищої кваліфікації основ професійного технологічного знання як методології теоретичного і практичного опанування конкретних КТ у процесах бібліотечної діяльності. Це надасть змогу розкрити професійний тезаурус бібліотечних фахівців через опанування стратегічних завдань упровадження КТ у бібліотечно-інформаційну діяльність, аналіз організаційно-технологічних стратегій: автоматизації основних технологічних процесів бібліотечної праці, підготовки бібліотекарів і користувачів до роботи в єдиному освітньо-інформаційному середовищі, здійснення моніторингу відповідності інформаційних потреб користувачів інформаційним ресурсам бібліотеки; професійних вимог до бібліотечних фахівців в умовах упровадження КТ як результату „технізації” бібліотечної діяльності.

Розвиток корпоративної бібліотечно-інформаційної діяльності, створення бібліотечних об’єднань потребують від фахівців знань технологій: кооперативної обробки інформації, її організації у формі інтерактивних даних; забезпечення доступності інформації в режимі on-line і за допомогою оптичних дисків; інтелектуалізації пошуку інформації. Напрями розробки стратегій бібліотечної діяльності полягають у формуванні техніко-технологічних, організаційно-функціональних моделей автоматизації бібліотечних процесів і мережевої інтеграції бібліотек до світового інформаційного простору. Усе це потребує знань щодо використання відповідних сучасних технологій.

Тематика структуризації професійного знання може містити знання щодо загальних засад КТ, завдань, функцій, складових структури КТ, історичний ракурс проблеми. Доречним є вивчення проблем і перспектив використання КТ, а також ознайомлення із системою КТ: історією становлення; наукових підходів до вивчення системи ІКТ: технічний, інформаційно-комунікаційний, соціально-інформаційний. Важливими будуть знання про систему КТ, які забезпечують функціонування соціально-комунікаційної діяльності: технології документалізації, що містять технології реєстрації, збереження, зображення в мережах знань; технології актуалізації – збору, обробки, пошуку, подання та навігації в інформаційних системах; технології медіації, що забезпечують будь-які інформаційні потреби користувачів технологіями мультимедіа.

Професіоналізація інформаційної діяльності – це відбиття, в першу чергу, розвитку інформаційних і комунікативних технологій, соціальна інтеграція яких завжди потребувала відповідної спеціалізації, формування суверенних професійних напрямів.

В умовах інформатизації бібліотечно-інформаційна професія є інструментом інтеграції професійної спільності, елементи якої демонструють єдність соціальних функцій. Аналіз сучасних професійних ресурсів бібліотечно-інформаційної діяльності свідчить про різноманітність інформаційних професій, що припускають змістовний різновид підготовки, розмаїтість кваліфікаційного рівня й різних рівнів інституалізації. Бібліотечно-інформаційна діяльність як вид професійної діяльності відрізняється специфікою інституалізації, тому що інтегрує в усі сфери суспільного виробництва й набуває особливих форм інституалізації в рамках більшості галузевих структур.

Слід зазначити, що вплив на формування професійної свідомості може відбуватися навіть поза безпосередньою взаємодією. Інформаційно-комунікативним інструментарієм формування фахової свідомості можуть бути: спеціальна періодична преса, семінари й конференції, Інтернет-ресурси, методична література. Усе це може формувати світогляд фахівців, відповідно до КТ, що, у свою чергу, є важливою умовою адаптації бібліотекарів до умов у новому соціокомунікаційному середовищі.

Формування професійної свідомості бібліотечних фахівців, відповідно до рівня розвитку КТ, має розглядатися як один з найважливіших напрямів інформатизації бібліотечно-інформаційної сфери. Зміна базової парадигми взаємодії з реальністю як

найважливіший параметр інформатизації викликає реагування професійної структури суспільства, її трансформації.

Необхідно відзначити актуальність питання формування професійної свідомості фахівців відповідно до КТ як найважливішої складової інформаційної підготовки. У цьому контексті маються на увазі не просто аспекти, пов'язані з відповіддю на потребу ринку, підготовку фахівця, що в цей момент потрібно суспільству, галузі, роботодавцеві, або з оснащеністю навчального процесу технікою, технологіями, сучасним змістом, новими формами взаємодії з практикою. Мається на увазі більшою мірою здатність до постійної актуалізації, озброєність технологіями цієї актуалізації, готовність системи формування професійної свідомості фахівців інформаційного профілю, всіх компонентів до постійних змін. Зміни, що відбуваються на етапі становлення та розвитку інформаційного суспільства, потребують частого корегування окремих елементів або всієї системи підготовки та формування професійної свідомості фахівців інформаційного профілю, її можливості швидкого реагування на технологічні й соціальні зміни.

Головним аспектом перебудови фахової освіти є відповідність змісту навчання, структури навчальних планів, кваліфікаційної структури фахівців. Сфери практики й освіти мають перебувати в гармонійному стані один до одного, тому що ці сфери є взаємозалежними. Соціально-комунікативна парадигма теоретичних пошуків у бібліотекознавстві надає нові можливості структурування науково-дисциплінарного устрою традиційних професійно-спеціальних напрямів, по-новому висвітлює культурно-цивілізаційне значення бібліотек, бібліотечної освіти та бібліотечної сфери діяльності.

Строки відновлення інформаційних знань й умінь різко скорочуються, у зв'язку з чим базова система підготовки бібліотечних фахівців не може забезпечити функціонування єдиного запасу знання у сфері інформаційної діяльності, тезаурус, навичок, що дозволяють реалізовувати функції інформатизації. Формування професійної свідомості передбачає зміщення акцентів з освітньої діяльності на самоосвітню. Необхідно відзначити, що сучасна система формування професійної свідомості постала перед необхідністю вдосконалення базових рівнів кадрового забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності, що потребує створення нової концепції професійної свідомості бібліотечного фахівця як важливого кроку до формування єдиного інформаційного простору.